

**Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula,
Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Justinian Patriarhul“, București**

CE PRACTICI NELITURGICE ȘI NECANONICE SE ÎNTÂLNESC LA SĂVÂRȘIREA TAINEI SFÂNTULUI BOTEZ?

***Abstract:** For committing the Sacrament of Baptism, the Church has formed a well-defined ritual and completed it earlier. Already, in the fifth century, when the mystagogical literature flourishes of explanation, especially of the Sacraments of christian initiation, the ordinance of Baptism was completed and rigorously followed in its essential points. Evidence of this are the structure and the ritual of Baptism itself, designed for mature people, who were baptized during the catechetical period (IV-VII century) and that remained the same even after this time, when in the Church was established the pedobaptism, meaning the Baptism of infant or children, as it is practiced until today.*

Ordinance of the Sacrament of Baptism was strictly respected in Church life, for the way in which mystery is accomplished, it depends on its validity, especially when referring to moments, formulas or ordinances pertaining to its essence. The ordinance was carefully preserved by servants desire to preserve the unity and uniformity in committing divine service, which draws on it, the unity of faith. Therefore, aberrances from the ordinance of Baptism or ritual failure, recorded in the books of worship – Euchologion and the Gospel – have always been disciplinary sanctioned by Church authority.

Maintaining the uniformity and the unity in committing the sacrament of Baptism is necessary today and anytime, because, through it, it's ensured the validity of the sacrament of our faith and the unity in the same Orthodox Church. However, still there are some aberrances from the ordinance of the Sacrament of Baptism, which raises questions for believers or even an opportunity to lead astray for the priest's servant and throw a shadow of suspicion, breaking it his authority and prestige or even attract on them the invalidity of the Sacrament.

***Keywords:** Baptism, ritual, aberrances, liturgical uniformity, validity.*

Botezul creștin este prima din cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii Ortodoxe. Ea constituie lucrarea sfântă și sfințitoare prin care cineva intră

sau se încorporează în Biserică, fiind cea dintâi dintre cele trei Taine ale inițierii creștine – Botezul, Mirungerea și Împărtășania – prin care cei care le primesc intră în comuniune cu Hristos și începe viața cea nouă în El¹. Prin Botez, săvârșit prin întreta afundare în apă sfințită de către preot sau episcop în numele Sfintei Treimi se dobândește curățirea de păcatul strămoșesc pentru prunci, iar la adulți și de păcatele personale săvârșite până la momentul primirii lui, devenind mădularile Trupului lui Hristos, care este Biserica. El constituie actul de naștere pentru noua viață în Hristos. Botezul este lucrarea fundamentală și absolut necesară pentru mântuire. În această privință, cuvintele Mântuitorului sunt clare și categorice: „*Cel ce va crede și se va boteza se va mântui*“ (Marcu 16, 16). Tot El îi spune lui Nicodim și, prin el, nouă tuturor: „*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra întru Împărăția lui Dumnezeu*“ (Ioan 3,5).

Botezul este socotit ca o naștere sau o renaștere din apă și din Duh, după cum vorbește atât de frumos Sfântul Apostol Pavel: „*Au nu știți că toți câți în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat. Deci, ne-am îngropat cu El în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din moarte prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru învierea vieții. Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și învia împreună cu El... Așa și voi socotiți-vă că sunteți morți păcatului, dar vii pentru Dumnezeu în Iisus Hristos, Domnul nostru*“ (Romani 6, 3-11).

Prin Botez îngropăm pe omul cel vechi, stricând poftelile înșelăciunii și ne îmbrăcăm în omul cel nou, care este zidit după chipul Ziditorului său, așa cum frumos se spune într-una din rugăciunile Botezului². Pentru cel care a primit Botezul, acesta reprezintă o zi de Înviere sau de Paști.

Botezul unui nou candidat reprezintă pentru Biserică un eveniment de mare importanță, întrucât ea primește în rândurile și în sânul ei un nou membru. Cu el crește numărul credincioșilor și se mărește obștea creștină, căci pe temeiul ei se altoiește un nou lăstar sau mădular. Lucrul acesta îl mărturisim și mai ales îl exprimăm prin dansul ritual, când se cântă: „*Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Aliluia*“ (Galateni 3, 27).

Botezul este și moment important pentru părinți, căci îl primesc pe cel botezat în calitate de creștin.

1. Vezi Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. de pr. prof. dr. Teodor Bogdogae, Sibiu, 1946.

2. Vezi *Molitfelnic*, Ed. I.B.M.B.O.R. București, 2002, p. 38.

Totodată, pruncul mai primește încă două Sfinte Taine, adică Mirungerea sau ungerea cu Sfântul Mir și Sfânta Împărtășanie, care împreună cu Botezul alcătuiesc un triptic de Taine, numite Tainele inițierii creștine sau Tainele încorporării în Hristos. Conform tradiției adevărate și practicii corecte respectate în Biserica noastră Ortodoxă, ele se administrează toate trei deodată³.

Prin Mirungere se împărtășesc copilul de curând botezat, puterea și darurile Sfântului Duh necesare pentru creșterea, sporirea și întărirea credincioșilor în viața cea nouă în Hristos⁴. Prin Sfânta Împărtășanie se realizează unirea deplină cu Hristos, izvorul nesecat al tuturor darurilor de care se învrednicește și cel de curând botezat.⁵

Toate acestea dau o importanță aparte Botezului în viața creștină și mulți îl înțeleg cu această semnificație majoră și cu acest rost fundamental pentru mântuirea omului. De aici și inițiativa Sfântului Sinod, la propunerea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de a dedica anul 2011 Sfântului Botez și Sfintei Cununii⁶. În acest context și în conformitate cu tema simpozionului de față, ne vom ocupa în referatul nostru de practicile neliturgice și necanonice întâlnite în săvârșirea Botezului.

Pentru săvârșirea Tainei Botezului, Biserica și-a format un ritual bine conturat și definitivat de timpuriu, căci în secolul al V-lea când înflorește literatura mistagogică, de explicare mai ales a Tainelor de inițiere creștină, rânduiala Tainei era deja definitivată și aplicată în punctele ei esențiale. Dovada acestui fapt sunt structura și ritualul însuși al Botezului, conceput pentru oamenii maturi, care se botezau în vremea catehumenatului (sec. IV-VII) și care a rămas același chiar și după această dată, când în Biserică s-a instituit Pedobaptismul, adică Botezul pruncilor sau al copiilor, așa cum se practică până în ziua de astăzi.⁷

3. Vezi și pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Temeiuri scripturistice și patristice pentru săvârșirea împreună a Tainelor Botezului, Mirungerii și Împărtășirii copiilor*, în „Glasul Bisericii“, LV (1999), nr. 58, p. 33-50; Idem, *Este corectă practica administrării Mirungerii imediat după Botez?*, în „Tradiție și înnoire...“, vol. II, Galați, 2001, p. 225-236.

4. Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, Ed. Lumea Credinței, București, 2005, p. 289.

5. *Ibidem*, p. 319.

6. Vezi *Pastorală de Sfintele Paști, 2011, a Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Basilica, București, 2011, p. 1.

7. Vezi ÎPS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, *Pedobaptismul de-a lungul vremii*, în „B.O.R.“, 1975, nr. 1-2.

Rânduiala Tainei Botezului s-a respectat cu sfințenie în viața Bisericii, căci de modul în care se săvârșește Taina depinde valabilitatea acestuia, mai ales când ne referim la momentele, formulele sau rânduiele care țin de esența Tainei. La acestea s-au adăugat și grija, ca și dorința de a păstra unitatea și uniformitatea în săvârșirea serviciilor divine, care atrăgeau după sine și unitatea de credință. De aceea, devierile de la rânduiala Botezului sau nerespectarea ritualului permis în cărțile de cult, Molitfelnic și Agheasma-tar, au fost mereu sancționate disciplinar de către autoritatea bisericească.

Păstrarea uniformității și unității în săvârșirea Tainei Botezului este necesară și astăzi și oricând, căci prin ea se asigură valabilitatea Tainei și unitatea noastră în aceeași Biserică Ortodoxă. Cu toate acestea, se mai constată unele devieri de la rânduiala Tainei Botezului, care aduc după sine semne de întrebare pentru credincioși, dacă nu constituie chiar prilej de sminteală și aruncă asupra preotului slujitor o umbră de bănuială, știrbindu-se autoritatea și prestigiul, fără să mai vorbim de unele abateri, care ar atrage după sine și invalidarea Tainei.

Practici greșite întâlnite la săvârșirea Tainei Botezului

1. Primitorii Botezului. Botezul poate fi primit de orice om, indiferent de vârstă, fie prunc, fie adult, care n-a mai fost botezat odată cu botezul creștin valid, indiferent dacă se naște în familii creștine sau de alte religii. De asemenea, Botezul, ca orice taină, se săvârșește persoanelor vii. În această privință trebuie să arătăm că există practica răspândită mai ales în Moldova, dar și în alte regiuni ale țării, a botezării copiilor morți și, cu atât mai grav, a celor avortați pe cale naturală, sau, și mai grav, a celor avortați prin mijloace medicale speciale⁸. A admite sau a încuraja o asemenea practică ar însemna o încălcare gravă a unui principiu dogmatic și o inovație liturgică dintre cele mai condamnabile, care nu-și poate găsi nicio justificare. Biserica este foarte categorică și nu permite nici măcar oficierea slujbei înmormântării copiilor morți nebotezați. Cu atât mai mult, ea nu va admite oficierea Tainei Botezului copiilor avortați sau lepădați.

8. Pr. prof. dr. Nicolae D. Neclua, *Este corectă practica botezului copiilor avortați?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică“, vol. I, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 157-161.

A administra Botezul unor asemenea persoane înseamnă o desconsiderare sau chiar o bătaie de joc față de Taina Sfântului Botez, atât de importantă în viața noastră religioasă. Un slujitor care săvârșește a asemenea ceremonie este un fur de cele sfinte. Obiceiul este cu atât mai demn de condamnat, cu cât botezul respectiv se face și copiilor avortați cu bună știință sau cu voie. În aceste cazuri, abaterea este cu atât mai gravă, întrucât se încearcă să se sfințească o crimă. Chiar și rânduiala desfășurării unui asemenea botez este o inovație, ea nefiind menționată în nicio carte de cult.

2. Nerepetarea Botezului. Este de asemenea neîngăduit să se citească lepădările copiilor care se îmbolnăvesc de epilepsie, așa cum cer părinții lor, presupunând că ele nu s-au citit la săvârșirea slujbei Botezului. Botezul, nerepetându-se, nu se săvârșește celor reveniți de la alte confesiuni sau culte, când aceștia au botezul administrat în numele Sfintei Treimi. Numai copiilor părăsiți, lepădați sau găsiți, despre care nu se știe dacă au fost botezați, li se administrează Botezul, condiționat: „*Se botează.... dacă nu a fost botezat...*”⁹.

3. Nașii trebuie să fie ortodocși, indiferent dacă sunt tineri sau în vârstă, căsătoriți sau nu. Copiii nematuri nu pot fi nași, căci nașul își ia angajamentul solemn înaintea lui Dumnezeu și a Bisericii, că pruncul va fi crescut ca un adevărat creștin și un bun credincios al Bisericii. De asemenea, nu pot să îndeplinească această misiune cei de alte confesiuni sau religii.¹⁰

4. Timpul săvârșirii Botezului. Botezul poate fi săvârșit în orice perioadă a anului bisericesc, fără să aibă restricții legate mai ales de zilele de post sau posturile de durată, numai că aici trebuie avut în vedere faptul că, slujba fiind urmată de o masă în familie, aceasta ar trebui să fie de post, ceea ce în realitate nu se întâmplă. De aceea este bine ca acest eveniment să aibă loc în zile de sărbătoare sau de bucurie, în zile de dulce în care agapa legată de el să fie în concordanță cu bucuria momentului.

În realitate, sunt mulți credincioși care cer să se săvârșească Botezul chiar și în Postul Paștilor. În aceste cazuri, sunt sigur că masa este de dulce, ceea ce înseamnă o sfidare a rânduielilor bisericești.

Cât privește pe copii sau prunci, ar fi de dorit ca aceștia să fie botezați cât mai repede după naștere, între 8 și 40 de zile, conform rânduielilor li-

9. Idem, *Se poate repeta slujba Tainei Botezului?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică”, vol. I, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 151-153.

10. Pr. prof. dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 358-359.

turgice. Din păcate, Botezul se săvârșește, de multe ori, la jumătate de an sau chiar la un an după naștere. Aceasta, pe de o parte, poate spori riscul ca pruncul să se îmbolnăvească și să moară nebotezat, iar pe de altă parte, poate îngreuna săvârșirea botezului în liniște și netensionat, având în vedere că un prunc aproape de un an este greu de afundat în cristelniță, iar reacția lui este de cele mai multe ori violentă, plângând aproape pe toată durata desfășurării slujbei.¹¹

5. Locul săvârșirii Botezului. Acesta nu poate fi decât biserica sau locașul de cult. Din nefericire, multe persoane cer ca botezul să fie săvârșit acasă, ceea ce nu se întâmplă decât pe vremea comunismului când, datorită restricțiilor, săvârșeam Botezul în băițe, ligheane, oale mari sau alte recipiente care înlocuiau cristelnița. Astăzi nu mai avem niciun motiv să săvârșim Botezul acasă. Cât privește locul din biserică în care ar trebui să se săvârșească Botezul, acesta ar trebui să fie tinda sau chiar pridvorul bisericii pentru prima parte a botezului, numită rânduiala facerii catehumenului, și pronaosul pentru botezul propriu-zis. Din păcate, prima parte se săvârșește tot în pronaos.

6. Rânduiala slujbei Botezului. În prima parte a Botezului, rânduiala facerii catehumenului, se citesc patru rugăciuni. Primele două pot fi numite exorcizări, căci sunt muștrări adresate diavolului, și se citesc cu fața spre apus. Pe celelalte două, adresate lui Dumnezeu, preotul le citește stând cu fața spre răsărit. Tot în prima parte, lepădările de Satana și unirea cu Hristos, ca și rostirea Crezului prevăzută de rânduială să se rostească de trei ori, se zice numai o dată.

La partea a doua a Botezului propriu-zis, menționăm următoarele abateri de la rânduiala corectă:

a) În unele părți din țară, mai ales în Transilvania, nu se mai face sfințirea apei, ci se toarnă în ea agheasmă mare sau mică existentă în biserică, ceea ce nu este admis;

b) Afundarea și scoaterea de trei ori din apa cristelniței, care constituie partea principală a slujbei Botezului, nu se respectă peste tot. Sunt preoți care-i introduc pe copiii numai cu cornul capului în apă. Alții îi introduc cu picioarele în apă și apoi le stropesc restul trupului sau le toarnă apă pe cap

11. Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Poate mama să participe la slujba Tainei Botezului oficiată propriului său copil?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică”, vol. I, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 161-164.

și pe corp. Socotim că un astfel de botez nu e deplin și nu poate exprima simbolismul Tainei: îngroparea și învierea împreună cu Hristos.

c) Unii slujitori omit citirea Apostolului (Romani 6, 3-11), care exprimă admirabil teologia Botezului.¹²

7. Pretenția unor părinți de a-și boteza copiii singuri. O problemă de care ne izbim destul de des la săvârșirea Botezului este aceea legată de pretenția unor părinți și uneori a nașilor de a boteza pe copilul lor singur și nu împreună cu alții, pentru diferite motive: contaminarea cu o boală și teama că numai primul botezat se bucură de toată sfințenia apei¹³. Practica de două ori milenară a Bisericii ne arată că n-a fost niciun caz de îmbolnăvire din Botez sau Împărtășanie. Cât privește sfințenia apei, ea este aceeași pentru toți copiii care se botează în această apă. Ce să mai vorbim de practica din Biserica Veche, când în aceeași apă, în bazinele mari din baptisteriu, se botezau cu sutele sau miile cei care veneau la creștinism. Dorința de a boteza copiii separat nu trebuie acceptată, căci ea este o dovadă de egoism și o sfidare a duhului comunitar care caracterizează viața și lucrarea sfințitoare a Bisericii.

8. Apa caldă la Botez. Moftul mai nou de a avea apă caldă la săvârșirea Tainei Botezului nu se justifică, fiindcă nu există copii care să răcească sau să moară, ca urmare a cufundării în apă rece.

9. Participarea mamei la botezul propriului ei copil. O practică greșită legată de săvârșirea Botezului este interdicția mamei de a participa la botezul propriului ei copil¹⁴. S-a luat obiceiul ca la botezul pruncilor, mamele să nu participe și această tradiție se respectă cu strictețe în toate regiunile țării. Greșeala provine din faptul că nu se face deosebire între actul curățirii femeii care a născut și cel al participării la botezul pruncului.

12. Idem, *Ce practici greșite întâlnim astăzi în administrarea Botezului?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică“, vol. II, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 236-249; Idem, *De ce este necesar să botezăm copiii la scurt timp după naștere?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică“, vol. II, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 215-224; Idem, *Ce se cuvine să știm în legătură cu Taina Botezului și săvârșirea ei?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică“, vol. IV, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p.107-112.

13. Idem, *Este îndreptățită practica și cererea unor credincioși de a boteza copiii separat?*, în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică“, vol. I, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 154-157.

14. Idem, *Poate mama să participe la slujba Botezului...?*, p. 161-164.

Rezolvarea corectă a acestei probleme este următoarea: dacă Botezul are loc înainte de 40 de zile, cât îi trebuie mamei pentru curățire, atunci ea nu poate intra în biserică și să participe la botezul propriului ei prunc. Dacă Botezul se oficiază după 40 de zile de la naștere, și mamei i s-a citit molitva de curățire, ea poate participa fără nicio problemă la botezul propriului său copil. Din punct de vedere religios, ea nu are niciun impediment care să o oprească.

10. Câte nume dăm copiilor la Botez? Se observă în ultima vreme o practică de influență străină de a da copiilor la Botez nume cât mai străine de antroponimele românești și, în același timp, un obicei și mai snob și de neînțeles de a da celor nou-născuți de la două până la cinci și chiar mai multe nume. Situația este și mai ridicolă și nefirească atunci când constatăm că aceste nume sunt o amestecare de antroponime românești și străine, cu totul nepotrivite, când alături de nume românești, curate și îndătinate, apar nume din onomastica franceză, engleză, germană, italiană sau spaniolă, iar pentru etnia țiganilor, chiar din cea indiană. Aceasta nu este decât o denaturare a unei practici vechi și sănătoase românești și o îndepărtare de sensul, semnificația sau rostul numelui în viața omului, în general și a creștinului, în special. Numele la botez trebuie să fie unul, căci o persoană nu are decât o identitate, în această privință catehizarea preotului fiind bine-venită.

11. Ultimul exemplu pe care vreau să-l aduc în discuție este cel pe care mi l-au semnalat Lidia Stăniloae și dl Horia Ionescu, fiica și nepotul distinsului profesor de vrednică pomenire Dumitru Stăniloae. Aceștia m-au informat că la una din parohiile românești din Germania, preotul săvârșește Botezul concomitent cu Sfânta Liturghie, motivând această practică prin faptul că așa se săvârșea în vechime și, în al doilea rând, pe necesitatea de a împărtăși pe noul botezat cu Sfânta Împărtășanie de la acea Liturghie. Nu știm unde o fi făcut acel preot teologia sau dacă este teolog, dar asemenea aberație cred că n-a auzit-o de la niciun profesor și nici nu a citit-o în vreă carte, curs sau studiu. Este vorba de o ignoranță crasă și de o inovație grosolană care nu are nicio susținere. În vechime, și mai cu seamă în perioada catehumenatului (sec. IV-VI), Botezul se săvârșea de regulă în ajunul marilor sărbători din timpul anului bisericesc: la Nașterea Domnului, Botezul fiind o naștere din nou pentru viața în Hristos; la Bobotează, când s-a botezat Mântuitorul Hristos; la Paști, fiindcă Botezul simbolizează moar-

tea și îngroparea cu Hristos, ca și Învierea cu Hristos (Romani 6, 3-8); la Rusalii (Cincizecime), căci Botezul creștin este săvârșit cu apă sfințită și cu Duh Sfânt.

La toate aceste date, Botezul se săvârșea înainte de Liturghie, la care participau și apoi se împărtășeau pentru prima dată.

De aceea, la aceste sărbători se cântă și azi: „*Câți în Hristos v-ați botezat...*“ (Galateni 3, 27), în loc de „*Sfinte Dumnezeule...*“ la Sfânta Liturghie. Numai în cazuri de excepție se săvârșește Botezul și în alte zile sau sărbători.

Pentru botezul pruncilor nu există zile sau ceasuri hotărâte, pentru ca aceștia să nu moară nebotezați. Astăzi, de regulă, botezul pruncilor se săvârșește după Sfânta Liturghie. Împărtășirea lor se face cu Împărtășanie din acea zi sau cea de peste tot anul.

Iată, așadar, câteva din practicile neliturgice și necanonice care se mai întâlnesc la săvârșirea Tainei Sfântului Botez. Ele nu trebuie în niciun caz încurajate, uneori din dorința de a fi pe placul credincioșilor neinstruiți și neobișnuiți cu lucrurile sfinte. Botezul trebuie să fie un moment de mare sobrietate, o slujbă săvârșită cu toată măreția și demnitatea sacerdotală, în care să nu se permită dezordinea, indisciplina, glumele deplasate, comentariile puerile, ci să se păstreze caracterul sacru al Tainei și al lucrării dumnezeiești săvârșite asupra pruncilor sau a celor care se botează.

Cuvântul de învățătură al preotului se impune cu necesitate în asemenea împrejurare.

Toate aceste lucruri trebuie cunoscute mai întâi de către preoții slujitori și cuprinse în planul de catehizare, care se impune tot mai mult, și apoi de către credincioși, care, în felul acesta, vor aprecia altfel lucrarea sfințitoare care se săvârșește asupra copiilor în actul Botezului și vor participa la el cu mult mai multă atenție, cu respectul și evlavia care se impun într-o asemenea împrejurare.

Pentru atingerea acestui scop, nu există altă cale, decât catehizarea sau instrucția religioasă serioasă a păstoriților noștri.